CZU: 81`276.6:655.41 DOI:10.5281/zenodo.7124014

DEZAMBIGUIZAREA CONTEXTUALĂ A TERMENILOR EDITORIAL-POLIGRAFICI

Svetlana CALARAȘ
https://orcid.org/ 0000-0002-7326-853X
Master în Filologie, doctorand, lector asistent
Universitatea de Stat din Moldova

După câte știm, paradigma textului este caracterizată de fixarea semnificației termenilor. Textul ne ajută să facem diferență între sensul paradigmatic și sintagmatic al unui semn lingvistic. Caracterul intrinsec al termenului este condiționat de raportul textului cu emițătorul textului și, consecvent, de raportul textului cu destinatarul textului. Fiind o unitate lingvistică, termenul este un mijloc de comunicare și un element cognitiv. Astfel, ca mijloc de comunicare, termenul indică semnificația comunicării în terminologie, de aici vine și necesiatatea studierii termenului în context. Prin urmare, pentru a demonstra comportarea contextuală a termenilor editorial-poligrafici, trebuie nu doar să cercetăm definițiile lexicografice și terminografice, dar și să urmărim cum acești termeni se actualizează atât în texte specializate, cât și în texte nespecializate.

Cuvinte-cheie: *dezambiguizare, termen, text, editorial-poligrafic, specializat, context.*

Astăzi, tipărirea este văzută ca o combinație de mijloace tehnice pentru producerea de produse tipărite: cărți, ziare, reviste etc. Datorită faptului că orice limbă națională reflectă înțelepciunea și experiența de viață a națiunii, limbajul specializat al științei, tehnologiei și producției transmite cunoștințele și experiența întregii omeniri. În legătură cu dezvoltarea intensivă a producției de imprimare și computerizarea majorității proceselor, numărul termenilor speciali este în creștere.

Terminologia consacrată nu interferează cu înțelegerea reciprocă a profesioniștilor, introducerea noilor termeni creează anumite dificultăți în comunicare. Un număr mare de noi concepte și termeni tehnici apar în tipărire, mulți dintre cele vechi suferă diverse modificări, ceea ce face

posibilă urmărirea cât mai completă și clară a tendințelor dezvoltării moderne, a modalităților de formare a unor noi unități terminologice și a legilor nominalizării limbajului pe materialul terminologiei engleze a producției de imprimare.

Mulți specialiști din domeniul terminologiei refuză să accepte că regulile sintactice sunt importante pentru terminologie, și mai ales că aceste reguli ar trebui să facă parte dintr-o teorie terminologică corectă. În același timp, ei folosesc regulile sintactice în munca lor de terminologie. În cartea sa "Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie" [1, p. 2], Wüster explică ideile sale cu privire la importanța sintaxei în terminologie, el susține că regulile inflexiunii și sintaxei nu sunt importante pentru terminologie, dar adaugă că regulile sintactice ar trebui luate din limbajul comun. Alt exemplu, Felber [2, p. 98] prevede: „Numai termenii conceptelor, adică terminologiile, au relevanță pentru terminolog, nu regulile de inflexiuni și sintaxa." Chiar dacă a tradus o mare parte din lucrarea lui Wüster în limba engleză, nu a menționat pretenția lui Wüster că regulile sintactice ar trebui să fie împrumutate din limbajul comun. Cabré [3, p. 33] la fel afirmă că „pentru terminologie, termenii sunt de interes pe cont propriu și nici o inflexiunea (furnizată de forma morfologică potrivită acestei utilizări în context), nici sintaxa (care le inserează în contextul gramatical potrivit) nu au importanță". Și ilustra lingvista ignoră faptul că terminologii folosesc sintaxa în munca lor.

Alt lingvist și terminolog faimos, Kageura, nu ignoră în totalitate relevanța sintaxei. El subliniază că termenii sunt plasați în sfera vorbirii (=parole) și, ca atare, sunt afectați de regulile sintaxei, dat fiind faptul că distribuția regulilor sintactice din terminologie aparțin sferei vorbirii. [4, p. 18]

Mai mult decât atât, natura complexă a termenilor a fost neglijată de către teoria tradițională. Termenii au fost identificați ca părți ale lexiconului, fiind unități lingvistice, mijloace de comunicare și elemente cognitive. Dacă termenii formează o parte a lexiconului, ei pot fi definiți ca unități lexicale ce conțin informație fonologică, morfologică și sintactică. Termeni ca unități lingvistice prezintă aceleași caracteristici ca și cuvintele și, prin urmare, ele se caracterizează ca având caracteristici gramaticale. Termenii ca mijloace de comunicare indică semnificația comunicării în terminologie.

Dat fiind faptul că comunicarea nu poate avea loc fără respectarea regulilor sintaxei, teoria terminologiei nu poate respinge regulile sintactice. Termenii ca elemente cognitive permit percepția conceptelor și relația lor cu alte concepte. În plus, ele permit crearea definițiilor - o altă sarcină majoră a muncii terminologice. Fără a respecta regulile sintactice, scrierea definițiilor ar fi practic imposibilă. Astfel, termenii trebuie studiați în context, de aici vine și necesitatea cunoașterii regulilor morfologice și sintactice: „Funcţionalismul este principiul de bază al sintaxei de tip tradiţionalist şi aceasta deoarece toate unităţile sintactice, inclusiv elementele lor constituente, sunt descrise prin luarea în considerare a rolului lor în procesul comunicării lingvistice.” [5, p. 3-16]

În același timp, ***metoda sintactică*** de formare a termenilor este un mijloc productiv de completare a terminologiei editorial-poligrafice moderne. Astfel, o mare parte din inventarul terminologic este formată folosind această metodă, ceea ce indică preponderența sintagmelor terminologice în contrast cu termenii formați dintr-un singur cuvânt (simpli și complecși): *metalogravură, plumbotipie, silabogramă*. O răspândire mai largă au avut-o termenii hibrizi formați din două, trei, și chiar patru sau cinci cuvinte (*piatră litografică, picioruşul literei, clișeu paginat deschis, responsabil de carte, machetă-original a manuscrisului, metodă de editate fără șpalturi, procedeu de editare fără corectură*), ca urmare a complexității proceselor, obiectelor și fenomenelor producției de tipărire.

Expresiile terminologice polimembre sunt cele mai caracteristice pentru noile tehnologii din industria tipografiei, precum și pentru combinațiile terminologice împrumutate din terminologia informaticii computerizate. Baza pentru crearea sintagmelor terminologice polimembre sunt termeni generici și specifici, atât poligrafici de bază, cât și împrumutați din diverse domenii ale științei și tehnologiei. În paralel cu formarea de sintagme terminologice polimembre în TEP, există un proces de reducere a expresiilor de acest fel. Pentru toate grupele tematice ale sistemului terminologic editoria-poligrafic este caracteristic procesul de abreviere, în care predomină prescurtările inițiale.

Astfel, fiecare propoziție are structură lineară, orice propoziție din limba română poate fi reprezentată cu un aranjament specific a părților sale constitutive, a elementelor gramaticale din care este compusă. Sensul propoziției, conform opiniei lui Chomsky [6], derivă în mare marte

(dar nu în totalitate) din structura sa profundă efectuată prin intermediul regulilor semantice de interpretare, iar realizarea fonetică a propoziției rezultă din structura superficială efectuată prin intermediul regulilor fonologice:

Proiectul colecției redă cel mai bine talentul editorului.

Talentul editorului este cel mai bine redat de proiectul colecției.

În acest context, putem spune că sintaxa este generativă, reflectând asupra aspectului creativ și productiv al limbii, în timp ce fonologia și semantica sunt interpretative, atribuind o interpretare semantică și fonetică structurilor abstracte generate de sintaxă.

După câte știm, paradigma textului este caracterizată de fixarea semnificației termenilor. „Limbajul este prin natura sa ambiguu, iar principiul suprem după care se face dezambiguizarea este recursul la context." [7, p. 347]

Textul ne ajută să facem diferență între sensul paradigmatic și sintagmatic al unui semn lingvistic. Caracterul intrinsec al termenului este condiționat de raportul textului cu emițătorul textului și, consecvent, de raportul textului cu destinatarul textului. Cum am mai spus anterior, fiind o unitate lingvistică, termenul este un mijloc de comunicare și un element cognitiv. Termenul ca mijloc de comunicare indică semnificația comunicării în terminologie, de aici vine și necesiatatea studierii termenului în context.

Contextul creează premisele pentru extinderea semnificației lexicale a unui termen și crearea unui înțeles special pe baza sa. Datorită compatibilității neobișnuite, apar seme ascunse, termenul dobândește nuanțe lexicale specifice, devine un cuvânt conotativ desemnat (conotația este o componentă suplimentară a sensului unei unități lexicale, care include figurativitatea, emoționalitatea, evaluarea și marcarea stilistică). Astfel, prima condiție pentru actualizarea componentei conotative a semnificației unui termen într-un text este un context care are o capacitate generatoare puternică.

În mod concret, pentru a demonstra comportarea contextuală a termenilor editorial-poligrafici, trebuie nu doar să cercetăm definițiile lexicografice și terminografice, dar și să urmărim cum acești termeni se actualizează atât în texte specializate, cât și în texte nespecializate [8, p. 165].

Prin urmare, există termeni univoci și termeni ambigui. Drept exemplu, termenul selectat *editor* funcționează ca substantiv, fiind definit ast-

fel: „Persoană (fizică sau juridică) având sarcina de a edita o carte, o revistă etc.”[DOOM, 2010] Definiția terminografică nu se deosebește mult de cea lexicografică: „Persoană fizică, juridică ce răspunde de editarea unei lucrări.” [9, p.192] Acest sens este redat și în contextul specializat: „În antichitate funcția de ***editor*** a fost exercitată ocazional, dar cu timpul se simțea tot mai mult necesitatea unui permanent mijlocitor între scriitor (autor) și cititor.” [10, p. 40] sau în manualele specializate ale facultății de Jurnalism: „***Editorul*** este persoana care concepe politica editorială curentă şi pe aceea de perspectivă, gestionează procesul de transformare a informației sociale în operă jurnalistică și elaborează conceptul fiecărei noi apariţii a publicaţiei” [11, p. 72]

În textul juridic-administrativ, care este și acesta strict specializat, stând la baza documentelor oficiale, definiția editorului este, la fel, lipsită de ambiguitate: „Persoana care are drepturi asupra unei operă în calitate de ***editor***, înregistrat în conformitate cu prezenta lege, este în drept să-și pregătească și să-și lanseze lucrarea în formă de producție tipărită.” [12, p. 6] sau în Legea nr. 939-XIV din 20 aprilie 2000 „Cu privire la activitate editorială”, unde avem definiția: „editor – persoană juridică sau fizică specializată în pregătirea manuscriselor pentru tipar” [13, p. 13].

Pe lângă faptul că semul „persoană care editează o lucrare” este păstrat în ambele surse specializate citate, observăm că în TEP termenul *editor* este folosit în sintagme mai ample. Doar contextul, în cazul dat, reglează uzul termenului și indică apartenența terminologică a acestuia.

Același sens este gasit și în sursele mass-media, deci nespecializate:

“Am solicitat atunci şi crearea unui grup de lucru mixt al ***editorilor de presă*** şi difuzorilor de presă.” [14]

“***Editorii*** prezenţi la întrevedere au explicat premierului că aproape jumătate din costul unui număr de ziar este înghiţit de distribuitori, o altă parte, în volum de circa 40%, este înghiţită de tipografie şi furnizorii de hârtie, iar redacţiile şi reporterii, care creează produsul propriu-zis, rămân cu 10 la sută din vânzări.” [idem]

În acest context, sensul termenului *editor* este susținut de termeni editorial-poligrafici co-ocurenți: *presă, difuzori, ziar, distribuitori, redacţii, reporteri.* Deși posibilitățile sale combinatorii sunt limitate (editor de presă, editor de literatură artistică, editor de știri, etc.), observăm că acest termen își păstrează, chiar și în astfel de contexte, valoarea denotativă indicată în definiția sa lexicografică, astfel indicând un grad sporit de

independență contextuală. Probabil că un alt termen, de exemplu derivatul acestuia – *a edita*, ar fi demonstrat o mobilitate contextuală mult mai mare decât termenul de față, ceea ce ar demonstra că contextul este foarte important în aprecierea sensului termenului cercetat. Acest fapt depinde, în mare parte, de monosemia și monoreferențialitatea termenului dat. Cu cât acesta este mai polisemantic și mai răspândit în limbajul comun, cu atât este mai mobil din punct de vedere contextual, și, ca rezultat, mai ambiguu.

O altă cauză a conotației este nivelul de cunoaștere al destinatarului. Credem că o lipsă de înțelegere a sensului unui cuvânt special este compensată de suprapuneri conotative; totuși, contextul nu contribuie întotdeauna la formarea unei conștientizări adecvate a semnificației acestui termen. Trebuie subliniat că sub influența contextului respondenții formează adesea o înțelegere incorectă a semnificației unui termen.

Deseori, dezambiguizarea contextuală a termenilor are loc cu ajutorul textului specializat și cu cât textul este mai specializat (dicționare, monografii, manuale, suporturi de curs, periodice specializate, etc.), cu atât este mai clar și mai puțin ambiguu sensul termenului. De exemplu, majoritatea termenilor cărora le este caracteristică polisemia extra- și interdomenială, pot fi confundați cu omologii săi semantici (*concept, reproducere, spațiu, șablon,* etc.), pe când termenii ultraspecializați monosemantici, de tipul: *andruc, biguire, calandrare, coligat, galvanoglifie, leucografie, litocromie, oleofilizare, postfață, punct de raster* etc., nu pot fi confundați cu nimic.

Acești termeni ultraspecializați pot fi înțeleși doar prin intermediul definițiilor din dicționarele specializate. Textul editorial-poligrafic, aparent accesibil, datorită multor cuvinte din limbajul comun, totuși este greu de decodat fără ajutorul unui dicționar explicativ. Pentru un cititor de rând, textul este destul de greu de înțeles, de decodat, păstrându-se o parte substanțială de cod restrictiv, destinat cititorului specializat.

Astfel, putem afirma cu vehemență că dezambiguizarea contextuală a TEP, poate fi înfăptuită prin evitarea termenilor polisemantici, insistând asupra termenilor monosemantici și monoreferențiali. Polisemia sporește ambiguizarea termenilor. Totuși, acest scop este greu de atins, dat fiind faptul că o mare parte de termeni EP posedă un caracter polisemantic, datorită resemantizării (terminologizării) sau redomenializării (reterminologizării) termenilor. Creațiile terminologice noi care desemnează

concepte unice, existente doar întru-un anumit domeniu, se numesc *neonime*. Creațiile terminologice apărute în urma resemantizării unui lexem, fie că este din lexicul comun (terminologizare), sau din lexicul specializat al altui domeniu (reterminologizare), se numesc *neosemante*.

Mai mult decât atât, relațiile dintre extralingvistic și lingvistic, dintre sensul paradigmatic și cel sintagmatic, dar și dintre text, context și dicționar, au o importanță majoră în dezambiguizarea termenilor editorial-poligrafici.

Selectarea doar a termenilor monosemantici, sau ultraspecializați, adică a neonimelor, ar fi, în mod ideal, posibilă, dar foarte restricționată după volum: o propoziție, un paragraf, dar nu și un text, deoarece unele concepte nu au alte reprezentări, decât acelea reprezentate de termenii polisemantici, de neosemante. Evitarea neosemantelor ar însemna imposibilitatea descrierii eficiente a fenomenelor și proceselor editorial-poligrafice.

Astfel, textul are rolul de instrument de dezambiguizare a TEP, cu ajutorul căruia receptorul poate distinge mesajul textului generat de emițătorul textului, iar decodarea mesajului se face cu ajutorul dicționarelor sau altor texte de specialitate.

Am constatat că definiţiile lexicografice pot fi considerate doar puncte de plecare în analiza semică, deoarece nu oferă toată informația necesară pentru o analiză semică completă, unele seme fiind explicite, iar altele – implicite. Definiția lexicografică rămâne punctul de pornire pentru orice analiză care se doreşte ştiinţifică şi riguroasă, dar are totuşi anumite neajunsuri. Trebuie să operăm cu o selecţie dintre aceste informaţii, reţinând numai elementele necesare, și să completăm prin informaţiile oferite de analiza comparativă.

Mai mult decât atât, pentru a dezambiguiza semnificațiile cuvintelor polisemantice care aparțin aceluiași câmp sau mai multe câmpuri, ar trebui să se facă o analiză contextuală a unităților dintr-un anumit câmp lexico-semantic. Analiza paradigmelor lexico-semantice de acest tip este utilizată cu succes, în special în procesul de identificare a structurii semantice a cuvintelor polisemantice pentru prezentare în dicționarele explicative.

Așadar, în comparație cu vocabularul uzual, terminologiile sunt relativ închise, întrucât cu ajutorul termenilor se transmit cunoștințe cât mai precise într-un anumit domeniu. Termenii sunt unități lexicale, or-

ganizate sistematic, aparținând unui domeniu de specialitate; ei sunt de regulă monoreferențiali și monosemantici și, în mod ideal, ar trebui să fie independenți de context (dar rareori sunt). Prin aceste caracteristici, termenii se deosebesc de cuvintele din limba comună, care se caracterizează printr-o largă expresivitate și accesibilitate, servind comunicării obișnuite.

Terminologia oricărui domeniu al științei, inclusiv al domeniului editorial-poligrafic, este întotdeauna dinamică. Din unități lexicale obișnuite, cuvintele devin termeni (terminologizare), și invers, termenii devin cuvinte din vocabularul comun, schimbând-și sensul, fenomenul fiind cunoscut ca determinologizare. Aceste două procese sunt continue și interconectate, care ajută la menținerea echilibrului în limbă. În timpul terminologizării înțelegem procesul de folosire a cuvintelor sau frazelor sonore care există deja în limbă pentru a descrie un obiect sau un fenomen nou cu scopul de a comunica eficient în limbajul specializat. Acest nume are un caracter secundar, deoarece cuvintele generatoare de sunet, ce denumesc un obiect reprezentat de ele sunt bazate pe asimilarea sau contiguitatea lor. Ceea ce este specific acestui fenomen, este că structura semantică a cuvântului suferă modificări complete sau parțiale din cauza schimbării semantice de calitate.

Drept exemplu ne pot servi termenii secundari, care sunt cuvinte uzuale (cuvinte-netermeni) preluate din fondul general al limbii, unde au alte sensuri lexicale – *albitură, alineat, așternut, autor, carbon, cilindru, garnitură, gravură, paternitate, tambur, zaț* etc. Aceasta este o procedură generală prin care un cuvânt sau o frază din limbajul general este transformată într-un termen care desemnează un concept într-un limbaj de specialitate, adică are loc fenomenul de dezintegrare semantică a unui cuvânt, ce duce la apariția noilor sensuri a acestui cuvânt, de ex.:

albitură – (limbaj general): 1. (la pl.) totalitatea rufelor (de pat, de corp etc.); lenjerie; 2. nume generic dat exemplarelor mici de plătică, babușcă etc.; albișoară; 3. (reg.) nume dat rădăcinilor de pătrunjel și de păstârnac.

(limbaj specializat): mici piese de plumb care servesc la completarea spațiului alb dintre litere, cuvinte sau rânduri; (p.ext.) spațiu alb între rânduri;

spațiu – (limbaj general): 1. formă obiectivă și universală a existenței materiei; 2. întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești; văz-

duh; porțiune din atmosferă; întinderea, locul care ne înconjoară; 3. limitele între care se desfășoară o acțiune; cadru;

(limbaj specializat) : interval alb lăsat între cuvintele sau rândurile culese; (p. ext.) unealtă cu care se realizează acest interval etc. [DEX 2009]

O sursă inepuizabilă de termeni noi este folosirea cuvintelor deja existente în limbă, cărora li se atribuie un sens specializat. Acest lucru se realizează prin metaforă (albitură, așternut, paternitate, tambur etc.), metonimie (carbon, olandă, centaur, sepia etc.), sinecdocă (șagrin, Badier, Baskerville, Claderon, Garamond etc.), deci prin terminologizarea lor.

Termenii secundari pot fi considerați omonime, dat fiind faptul că același cuvânt desemnează mai multe concepte. Breal spunea că, diacronic, polisemia provine din faptul că noul sens sau valorile pe care cuvintele le dobândesc în timpul utilizării nu elimină în mod automat pe cele vechi – polisemia este, prin urmare, rezultatul inovației semantice. Noul și vechiul sens există în paralel. Și totuși, sincronic, sau în timpul utilizării limbii, polisemia nu există cu adevărat – are loc selecția de sens în procesul de înțelegere a contextului. Cel mai important factor care aduce cu sine multiplicarea sensului diacronic și care ajută la „reducerea" multiplicării sensului sincronic este contextul discursului. [15, p.205]

Polisemia este pe larg răspândită în limba română şi este considerate, pe bună dreptate, ca fiind una dintre trăsăturile sale caracteristice condiționate de particularitățile structurii sale. Principala sursă de dezvoltare a polisemiei regulate este transferul metaforic și metonimic, care este un lucru obișnuit și pare să fie fundamental într-o limbă vie. Polisemia este sursa cea mai fertilă a ambiguităților în limbaj.

Una din tezele actuale referitoare la dinamica limbii şi la studiul acesteia în contemporaneitate, susţinută majoritar de cercetători, rezidă în faptul că dezvoltarea ştiinţifică şi explozia informaţională au determinat nu numai încetăţenirea unor procese specifice acestei dinamici, dar şi, după cum e firesc, schimbarea viziunii asupra termenilor (care, de altfel, reprezintă principala masă a elementelor de vocabular noi/recente), preschimbarea teoriei terminologice iniţiale, în special, a celei a lui Wüster, conform căreia cuvintele căpătau calificarea de termen numai dacă întruneau calităţile unei etichete şi, respectiv, pentru ele nu erau acceptate relaţiile semantice de polisemie, sinonimie sau antonimie.

În prezent, însă, lingviştii tind tot mai mult spre acceptarea ideii că unităţile terminologice împărtăşesc numeroase trăsături comune cu alte unităţi ale limbii naturale. Se admite chiar şi faptul că termenii speciali, ca semne lingvistice specifice – unităţi ale limbajelor specializate tehnico-ştiinţifice, sunt foarte dinamici şi, în virtutea „migraţiei conceptelor", au capacitatea de a trece, cu uşurinţă, dintr-un domeniu specializat în altul, achiziţionând sensuri noi şi reterminologizându-se.

În acelaşi timp, chiar dacă în mod tradiţional se considera că termenii unui domeniu sau ai unei ştiinţe se caracterizează prin univocitate, precizie şi non-ambiguitate, practica demonstrează totuşi că, în sincronie, se conturează clar posibilitatea lor de a se polisemiza, termenii dezvoltând fie o polisemie internă, fapt remarcat de lingvişti ca modalitatea prin care un termen capătă mai multe sensuri în cadrul aceluiaşi domeniu de practică socială şi care se manifestă, de obicei, la cuvintele ce denumesc conceptele cu frecvenţă mare, fie o polisemie externă, care se atestă atunci când termenii dintr-un domeniu intră în relaţie cu limba comună, generală sau cu terminologiile din alte domenii.

Considerând termenii din domeniul editorial-poligrafic, putem observa că terminologiile au un caracter convenţional, ele reprezentând fie cuvinte din vocabularul general, cărora li se atribuie semnificaţii speciale în funcţie de domeniul de utilizare (de ex. *imprimare* – fixarea sunetelor pe un mijloc tehnic, şi *imprimare* – tipărirea textului şi imaginilor pe hârtie, sau *publicare* – tipărirea unei opere pe hârtie, şi *publicare* – deschiderea accesului public la o opera etc.), fie cuvinte noi (neonime) formate după reguli stricte, proprii limbii respective si în acord cu părerea specialiştilor – autori ai unei teorii, invenţii sau descoperiri (de ex. *galvanotipie, flexografie* etc.). În comparaţie cu vocabularul uzual, terminologiile sunt relativ închise, întrucât cu ajutorul termenilor se transmit cunostinţe cât mai precise într-un anumit domeniu.

Postulatul wüsterian despre monosemantismul termenului nu se confirmă de realitatea lingvistică în domeniul terminologiei. Problema polisemiei pentru utilizatorii terminologiei editorial-poligrafice a fost rezolvată prin asigurarea definiţiilor pentru toate accepţiile polisemului şi furnizarea contextelor pentru accepţiile înregistrate. În opinia noastră, omosemia (sinonimia) nu împiedică comunicarea specializată dacă omosemantemul (sinonimul) exprimă acelaşi concept şi nu provoacă schimbări semantice pentru conţinutul exprimat în text.

E. Muşeanu subliniază că frecvența sensului denotativ, cât și al celui conotativ, este la fel de importantă și poate afecta condiția primordială de monosemantism și monoreferențialitate al termenului, și nu este respectată la nivel de text, cu atât mai puțin la nivel de dicționar. [16] Cu toate acestea, *omosemia* (sinonimia) (mai mulți termeni definesc un concept) și polisemia (un termen are mai multe semnificații) nu sunt fenomene des întâlnit în textele de specialitate, deoarece pot afecta precizia comunicării specializate.

Cu toate acestea, polisemia mai des apare în cuvinte generice decât în termeni specifici, ale căror înțelesuri sunt mai puțin supuse variației. Iar contextul face sensul explicit, cu alte cuvinte, îl scoate în evidență. Aceasta nu înseamnă că cuvintele polisemantice au sensuri numai în context.

De exemplu: termeni generici (hiperonimi) – *instrument, unealtă, slovă, software, tipar, clișeu, machete, dispozitiv* etc. **vs.** termeni specifici (hiponimi) – *instrument de zețuire, clape de linotip, ductor, șpalt* etc. Fenomenul hipero-/hiponimiei se exprimă în terminologia editorial-poligrafică prin ierarhizarea noţiunilor conform principiului wüsterian parte-întreg şi neowüsterian gen-specie. Exemple de sinonime: *instrument, unealtă = instrument de zețuire, șpalt, dăltiță; tipar = tipar onset / ofset / înalt / adânc, etc.; software = Microsoft Windows, Adobe Photoshop*, etc.

În concluzie, contextul editorial-poligrafic creează premisele pentru extinderea sensului lexical al termenului și apariția pe această bază a unui sens specializat. Datorită contextului, termenul dobândește nuanțe lexicale specifice și devine un cuvânt desemnat conotativ (conotație numim componenta suplimentară a valorii semantice a unității lexicale, care include: imaginea, emoționalitatea, evaluarea și marcarea stilistică). Astfel, o condiție importantă de receptare a termenilor editorial-poligrafici este actualizarea sensului conotativ al textului specializat într-un context anumit.

Mai mult decât atât, un alt motiv pentru apariția conotației este nivelul de cunoștințe al receptorului mesajului textual. Credem că o înțelegere insuficientă a sensului unui cuvânt specializat este compensată de stratificările conotative în subconștientul receptorului; în timp ce contextul editorial–poligrafic nu contribuie întotdeauna la conștientizarea adecvată a termenului.

Așadar, polisemia și sinonimia sunt fenomene care ar trebui evitate în terminologie, deoarece duc la ambiguitate, ceea ce intră în contradicție cu idealul terminologic – monosemia și univocitatea termenilor.

Referinţe bibliografice

1. WÜSTER, E. (1991) – *Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie*, 3 Edition, Romanistischer Verlag, Bonn.
2. FELBER, H. (1987) – *Manuel de terminologie*, *UNESCO*. Paris, Inforterm, 216 p.
3. CABRĒ, M. T. (1999) – *Terminology. Theory, methods and applications*. John Benjamins Publishing Company.
4. KAGEURA, K. (2002) – *The dynamics of terminology*. John Benjamins Publishing Company, p. 18. apud The General Theory of Terminology: A Literature Review and a Critical discussion, by Kirsten Packeiser, Cand.ling.merc, International Business Communication, Copenhagen Business School, July 2009.
5. BĂRBUȚĂ, Ion (2012) – *Note privind sintaxa și semantica părților de propoziție*. Buletin de Lingvistică. Chișinău, AȘM, nr.13. p.3-16.
6. CHOMSKY, N. (1965) – *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, The MIT Press.
7. UNGUREANU, V. (2008) – *Dezambiguizarea contextuală a sinonimelor*, Filologia modernă, p. 347
8. TOMESCU, Speranza (2008) – *Terminologia militară: delimitări, caracteristici, relații cu alte limbaje*. București, Ed. Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 420 p.
9. DĂIESCU, C. (2002) – *Istoria tiparului.* Timișoara, Worldpress, p. 211.
10. LESCU, Mihai (2005) – *Activitatea editorială.* Ciclu de prelegeri. Chișinău, CCRE "Presa", 104 p.
11. STEPANOV, Georgeta (2018) – *Bazele jurnalismului. Manual.* Chișinău, Fac. Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării, CEP USM, 194 p.
12. SCOBIOALĂ, V., NASTAS, V. (2008) – *Procese editoriale. Anexe. Partea I-a.* Chișinău, Universitatea Tehnică a Moldovei, 164 p.

13. SCOBIOALĂ V., NASTAS V. (2008) – *Procese editoriale. Partea I-a.* Chișinău, Universitatea Tehnică a Moldovei, 148 p.
14. https://www.zdg.md/editia-print/investigatii/posta-cu-handicap-killerul-ziarelor
15. BAHNARU, Vasile (2013) – *Lexicologia practică a limbii române*. Chișinău, S.n., 490 p.
16. MUȘEANU, Elena (2015) – *Theories on Lexical vs Textual Terminology for Economic Terms*, în volumul Contextual Identities: A Comparative and Communicational Approach. UK, Cambridge Scholars Publishing.